

นิพนธ์ต้นฉบับ

การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
ที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ: กรณีศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี

People Participation in Kanchanaburi Municipality on International Importance of
Wetlands Conservation: Case Study of Khwae Yai River Wetland, Kanchanaburi Province

พัทธพล ยิ่งประยูร^{1,2*}Pattaphon Yangprayut^{1,2*}สุภัทรา ถึกสถิตย์¹Supattra Thueksathit¹พัชเรศร์ ชัคัตตรัยกุล¹Patchares Chacuttrikul¹¹คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900¹Faculty of Forestry, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand²กองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ พญาไท กรุงเทพฯ 10400²Water Resources Conservation and Rehabilitation Division, Department of Water Resources, Phaya Thai, Bangkok 10400, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: pattaphon.yang@gmail.com

รับต้นฉบับ 12 มกราคม 2567

รับแก้ไข 1 เมษายน 2567

รับลงพิมพ์ 11 เมษายน 2567

ABSTRACT

Wetlands provide many benefits and functions for humans and the environment. However globally, wetlands face increasing threats, leading to losses in these crucial ecosystems. People participation plays an important role in wetlands conservation. This research studied people participation in Kanchanaburi Municipality and the factors affecting their participation in the conservation of the Khwae Yai River Wetland. Data were collected using a questionnaire and interviewing 391 households in Kanchanaburi Municipality based on simple random sampling. The collected data were analyzed using t-tests and F-tests at the significance level of 0.05.

Based on the results, most respondents were female in the age range 41–50 years old. Most respondents had been educated to the bachelor's degree level. The most common occupation was in business with a monthly income of THB 10,000–20,000 and the average duration of residence was 34.13 years. More than one-half of the respondents had received conservation information (69.3%) but nearly all were not members of a conservation group (92.8%) and many had never received conservation training (65.0%). There was some opinion that the Khwae Yai River had seen positive changes (29.9%). Furthermore, knowledge about wetlands was at a high level ($\bar{x} = 6.86$), as was knowledge about wetland conservation ($\bar{x} = 11.01$). However, participation in Khwae Yai River Wetland conservation was at a moderate level ($\bar{x} = 2.61$) and ecosystem services obtained from the Wetland were also at a moderate level ($\bar{x} = 3.50$). Additionally, factors affecting people participation in Kanchanaburi Municipality in Khwae Yai River wetland conservation included: occupation, monthly income, knowledge about wetlands and wetland conservation, opinions about the Khwae Yai River situation and ecosystem services obtained from wetland. Therefore, it is recommended that the related agencies develop a wetland management plan to ensure connectivity and continuity in promoting community participation in wetland conservation.

Keywords: Participation; Wetlands; Conservation; Khwae Yai River

บทคัดย่อ

พื้นที่ชุ่มน้ำให้ประโยชน์และมีบทบาทหน้าที่อันหลากหลายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม แต่พื้นที่ชุ่มน้ำทั่วโลกถูกคุกคามเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่ามีความสำคัญในการอนุรักษ์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลเมืองกาญจนบุรีและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ครัวเรือน จำนวน 391 ครัวเรือน จากครัวเรือนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test และ F-test ที่ระดับนัยความสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41–50 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ 10,000–20,000 บาทต่อเดือน และมีระยะเวลาที่อาศัยเฉลี่ย 34.13 ปี ส่วนในด้านการอนุรักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ร้อยละ 69.3 แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ ร้อยละ 92.8 และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ ร้อยละ 65.0 ซึ่งส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าแม่น้ำแควใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ร้อยละ 29.9 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 6.86$) เช่นเดียวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 11.01$) ขณะที่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.61$) และการได้รับการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.50$) สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และการได้รับการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาไปประกอบการพิจารณาการจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและความต่อเนื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม พื้นที่ชุ่มน้ำ การอนุรักษ์ แม่น้ำแควใหญ่

คำนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ (wetlands) เป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญซึ่งมีลักษณะของระบบนิเวศที่หลากหลายทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและแหล่งน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น (Convention on Wetlands Secretariat, 1971) ซึ่งพื้นที่ชุ่มน้ำมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อีกทั้งมีบทบาทสำคัญทางอุทกวิทยาและนิเวศวิทยา โดยพื้นที่ชุ่มน้ำให้บริการทางนิเวศ (ecosystem services) ทั้ง 4 ด้าน กับมนุษย์ ได้แก่ บริการด้านการเป็นแหล่งผลิต (provisioning services) บริการด้านการควบคุม (regulating services) บริการด้านวัฒนธรรม (cultural services) และบริการด้านเกื้อหนุน (supporting services) (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) แต่ปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะถูกคุกคามและเสื่อมโทรม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ การขาดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำของประชาชนในพื้นที่และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรมากเกินไปเกินศักยภาพ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมหรือเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เช่นเดิมและนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำ (ONEP, 2020)

แม่น้ำแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี ถูกจัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ เป็นระบบนิเวศแม่น้ำที่อยู่นอกเหนือเขตอนุรักษ์ มีขนาดพื้นที่ 7.67 ตารางกิโลเมตร

(4,796 ไร่) ไหลผ่านอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยพบพรรณพืชที่บริเวณริมตลิ่งในแม่น้ำอย่างน้อย 45 ชนิด พบปลาอย่างน้อย 102 ชนิด และพบสัตว์ป่าที่อยู่ในสถานภาพถูกคุกคามและสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ของโลก (ONEP, 1999) โดยในช่วงท้ายของแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เทศบาลเมืองกาญจนบุรี มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มบริเวณกว้าง (Hydro-Agro Informatics Institute, 2012) จึงมีการใช้ประโยชน์ที่หลากหลายจากประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและระบบนิเวศ ทั้งทางด้านการอุปโภคบริโภคและการเป็นที่อยู่อาศัย เช่น น้ำทิ้งของชุมชนใกล้ริมฝั่งแม่น้ำทำให้เกิดของเสียและสิ่งปฏิกูลปล่อยลงสู่แม่น้ำ ด้านการเกษตร เช่น สารเคมีจากการเกษตรถูกชะล้างลงสู่แม่น้ำก่อให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมี ด้านธุรกิจและการท่องเที่ยว เช่น การปล่อยน้ำมันจากเรือนำเที่ยวลงสู่แม่น้ำส่งผลต่อคุณภาพน้ำ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ (Lerdburoos, 2014)

ทั้งนี้ประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar convention) ได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกลไกในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและได้นำแนวทางการเสริมสร้างการสื่อสารและองค์ความรู้ (communication and capacity building) การศึกษา

(education) การมีส่วนร่วม (participation) และความตระหนัก (awareness) หรือที่เรียกว่า CEPA approach ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ONEP, 2020) นอกจากนี้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เรื่องมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ได้ให้มีการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญและการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืนแก่ทุกภาคส่วน รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางที่ช่วยให้ประชาชนเข้าใจในคุณค่า เกิดความตระหนักและกระตุ้นให้ประชาชนดำเนินการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด ดังนั้นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ รวมทั้งศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และการได้รับการบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้ผลการศึกษานี้สามารถนำไปประกอบการวางแผนการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่อย่างชาญฉลาดและยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ คราวเรือนในเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งประกอบด้วย 27 ชุมชน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 15,940 ครัวเรือน และเมื่อคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 391 ครัวเรือน จากนั้นจึงทำการกระจายสัดส่วนจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนครัวเรือนในแต่ละชุมชนด้วยสูตรกระจายตามสัดส่วนของ Jamikorn (1983)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการอนุรักษ์

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

ส่วนที่ 5 การได้รับการบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การหาความเที่ยงตรง (validity)

ได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

การหาความเชื่อมั่น (reliability)

นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างและอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยวิธี Kuder-Richardson Method ด้วยสูตร KR-20 (Prasertsin, 2020) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.704 และ 0.754 ตามลำดับ และในการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ และส่วนที่ 5 การได้รับการบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ โดยวิธี Cronbach's alpha method (Vanichbuncha, 2006) พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.960 และ 0.845 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ในการสุ่มเลือกครัวเรือนในแต่ละชุมชนจนครบตามจำนวนที่ต้องการ รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบคำถามถูกได้ 1 คะแนน และตอบคำถามผิดได้ 0 คะแนน ซึ่งแบ่งระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 0.00–3.33 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.34–6.66 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 6.67–10.00 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก

ส่วนระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 0.00–5.00 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 5.01–10.00 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 10.01–15.00 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่
มีเกณฑ์การให้คะแนนตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert scale) คือ มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จะได้คะแนนเท่ากับ 5, 4, 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00–2.33 หมายถึง การมีส่วนร่วมระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34–3.67 หมายถึง การมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.68–5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลการได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

มีเกณฑ์การให้คะแนนตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert scale) คือ ได้รับบริการทางนิเวศในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จะได้คะแนนเท่ากับ 5, 4, 3, 2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งแบ่งระดับการได้รับบริการทางนิเวศออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00–2.33 หมายถึง การได้รับบริการทางนิเวศระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34–3.67 หมายถึง การได้รับบริการทางนิเวศระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.68–5.00 หมายถึง การได้รับบริการทางนิเวศระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics)

ใช้ค่าสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและอธิบายลักษณะของข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics)

ใช้ค่าสถิติ t-test และ F-test ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคม

เพศของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.6 รองลงมาเป็นเพศชาย และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) คิดเป็นร้อยละ 37.1 และ 4.3 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41–50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมาคืออายุ 51–60 ปี อายุ 31–40 ปี อายุ 61 ปีขึ้นไป อายุ 21–30 ปี และอายุ 18–20 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8, 22.5, 14.8, 7.7 และ 1.8 ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลมากกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมา คือ 11–30 ปี และไม่เกิน 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.6 และ 8.2 ตามลำดับ โดยมีระยะเวลาที่อาศัยเฉลี่ยเท่ากับ 34.13 ปี (S.D. = 15.34) ซึ่งระยะเวลาที่อาศัยสูงสุดเท่ากับ 68 ปี และต่ำสุดเท่ากับ 3 ปี ในขณะที่ระดับการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 19.4, 12.0, 10.2, 9.7 และ 2.6 ตามลำดับ ในด้านสถานภาพทางสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีสถานภาพทางสังคม (ลูกบ้าน) คิดเป็นร้อยละ 74.9 และมีสถานภาพทางสังคม (นายกเทศมนตรี คณะผู้บริหารเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล และอาสาสมัคร) คิดเป็นร้อยละ 25.1

ในด้านอาชีพและรายได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 38.4 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป ไม่ได้ประกอบอาชีพ อาชีพพนักงานบริษัท/โรงงาน/อุตสาหกรรม อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานราชการ/ลูกจ้างของรัฐ และอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 18.9, 14.1, 12.8, 11.3 และ 4.6 ตามลำดับ ในขณะที่รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 10,000–20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.3 รองลงมา คือ มีรายได้ 20,001–30,000 บาท มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีรายได้ 30,001–40,000 บาท มีรายได้ 40,001–50,000 บาท และมีรายได้มากกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.6, 24.8, 7.7, 4.1 และ 1.5 ตามลำดับ

ข้อมูลการอนุรักษ์

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 69.3 โดยได้รับรู้ข่าวสารจากวิทยุ/โทรทัศน์มากที่สุด และมีความถี่ในการได้รับคือ 2–3 วันต่อครั้ง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ใด ๆ คิดเป็นร้อยละ 30.7 ในด้านการเป็น

สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 92.8 ไม่ได้เป็นสมาชิกอนุรักษ์ มีเพียงร้อยละ 7.2 ที่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ โดยเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.) และเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในขณะที่การได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 65.0 และเคยได้รับฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 35.0 โดยได้รับการฝึกอบรมในประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมากที่สุดและได้รับการฝึกอบรมจากเทศบาลมากที่สุด ส่วนในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าแม่น้ำแควใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 29.9 เนื่องจากเห็นว่าการจัดการภูมิทัศน์เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสะอาดของแม่น้ำและบริเวณโดยรอบมากขึ้น ความคิดเห็นรองลงมาคือ ไม่แน่ใจว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหรือแย่ลง ร้อยละ 27.1 ความคิดเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่แย่ลง ร้อยละ 25.3 เนื่องจากเห็นความสกปรกต่าง ๆ บริเวณแม่น้ำ รวมถึงมีการก่อสร้างบริเวณตลิ่งริมแม่น้ำทำให้สภาพธรรมชาติของแม่น้ำลดลง และกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแม่น้ำแควใหญ่ ร้อยละ 17.6

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.86 (S.D. = 2.11) โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 10 คะแนน และต่ำสุดเท่ากับ 3 คะแนน โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้

ความเข้าใจมากที่สุด คือ พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นได้ ในขณะที่ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด มี 2 ประเด็น โดยประเด็นแรก คือ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่าทะเลไม่ได้จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งตามนิยามของคำว่าพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นครอบคลุมทั้งระบบนิเวศน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ดังนั้นระบบนิเวศทะเลและชายฝั่งจึงจัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนึ่ง ส่วนอีกประเด็น คือ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่าพื้นที่ชุ่มน้ำมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เท่านั้น ซึ่งอาจไม่ได้คำนึงถึงว่าพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นมีความสำคัญและเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทั้งชนิดพรรณพืชและสัตว์ด้วย

ในส่วนของการรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.01 (S.D. = 3.04) โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 15 คะแนน และต่ำสุดเท่ากับ 4 คะแนน โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด คือ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ในขณะที่ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่าการไม่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรใด ๆ ในพื้นที่ชุ่มน้ำคือการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งตามหลักการอนุรักษ์นั้นการสงวนหรือไม่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรใด ๆ เป็นเพียงวิธีการหนึ่งเท่านั้น แต่การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิดความยั่งยืนควรมีการผสมผสานวิธีการอนุรักษ์และควรรู้จักการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดและเหมาะสมเพื่อจะได้อำนวยประโยชน์ต่อการตอบสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมตลอดไป (Table 1)

Table 1 Levels of knowledge about wetlands and wetland conservation in Kanchanaburi Municipality regarding Khwae Yai River Wetland

Knowledge	Level of knowledge			$\bar{x}$	S.D.	Overall level
	Low	Moderate	High			
Wetlands	42 (10.7)	119 (30.4)	230 (58.8)	6.86 (Min=3, Max=10)	2.11	High
Wetland conservation	35 (9.0)	101 (25.8)	255 (65.2)	11.01 (Min=4, Max=15)	3.04	High

Remark: Percentages shown in parentheses

การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.61, S.D. = 1.11) โดยเมื่อพิจารณา

รูปแบบของการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{x}$ = 2.85, S.D. = 1.25) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x}$ = 2.60, S.D. = 1.15) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{x}$ = 2.58, S.D. = 1.17) และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{x}$ = 2.56, S.D. = 1.17) อยู่ในระดับ

ปานกลางเช่นเดียวกัน (Table 2) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 2.85$, S.D. = 1.25) สาเหตุอาจเพราะประชาชนในเทศบาลเมืองกาญจนบุรีส่วนใหญ่ยังคงได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ เช่น การอุปโภคบริโภค การเป็นแหล่งสร้างอาชีพและรายได้ การเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.56$, S.D. = 1.17) สาเหตุอาจเพราะประชาชนใน

เทศบาลเมืองกาญจนบุรี มีวิถีชีวิตในบริบทของความเป็นเมือง ทำให้ไม่ได้ให้ความสนใจในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหรือทรัพยากรธรรมชาติมากนัก จึงทำให้การเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในกิจกรรมอนุรักษ์มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chantre and Chantre (2018) ที่พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการแบ่งปันผลประโยชน์มากที่สุดและมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการน้อยที่สุดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ

Table 2 Levels of participation in Kanchanaburi Municipality regarding Khwae Yai River wetland conservation

n=391

Participation	Level of participation			$\bar{x}$	S.D.	Level
	Low	Moderate	High			
Planning	187 (47.8)	118 (30.2)	86 (22.0)	2.60	1.15	Moderate
Implementation	166 (42.5)	141 (36.0)	84 (21.5)	2.56	1.17	Moderate
Obtaining a benefit	148 (37.9)	109 (27.8)	134 (34.3)	2.85	1.25	Moderate
Monitoring and evaluation	167 (42.7)	138 (35.3)	86 (22.0)	2.58	1.17	Moderate
Overall average				2.61	1.11	Moderate

Remark: Percentages shown in parentheses

การได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

การได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.50$, S.D. = 0.89) โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านของการได้รับบริการทางนิเวศ พบว่า ด้านวัฒนธรรม ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.88) จัดอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนด้านเกื้อหนุน ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.96) ด้านการควบคุม ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.99) และด้านการเป็นแหล่งผลิต ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 1.08) จัดอยู่ในระดับปานกลาง (Table 3) ซึ่งประเด็นการได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ที่กลุ่มตัวอย่างได้ประโยชน์มากที่สุดของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเป็นแหล่งผลิต คือ แม่น้ำแควใหญ่เป็นแหล่งน้ำใช้เพื่ออุปโภคบริโภค ด้านการควบคุม คือ แม่น้ำแควใหญ่เป็นแหล่งให้ความชุ่มชื้นร่มเงา ช่วยลดอุณหภูมิ ด้านวัฒนธรรม คือ แม่น้ำแควใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ และด้านเกื้อหนุน คือ แม่น้ำแควใหญ่เป็นแหล่งพักพิงและถิ่นอาศัยของพืชและสัตว์

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประเด็นทั้งหมดจากทั้ง 4 ด้านของการได้รับบริการทางนิเวศ พบว่า ในประเด็นที่แม่น้ำแควใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นบริการทางนิเวศหรือประโยชน์ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากในพื้นที่เทศบาลเมืองกาญจนบุรีอยู่ใกล้แม่น้ำแควใหญ่ตอนล่าง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ใกล้เขตเมืองรวมถึงเป็นแหล่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างได้รับบริการทางนิเวศหรือประโยชน์น้อยที่สุด คือ แม่น้ำแควใหญ่เป็นแหล่งวัสดุไม้ฟืนใช้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือน อาจเพราะพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ที่ผ่านบริเวณเทศบาลเมืองกาญจนบุรีไม่ได้มีลักษณะเป็นป่าไม้หรือมีไม้ที่ใช้สำหรับทำไม้ฟืน รวมถึงบริบทของความเป็นเมือง จึงทำให้ชุมชนไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้

Table 3 Levels of ecosystem services obtained from Khwae Yai River wetland

n=391

Ecosystem services	Level of ecosystem services obtained from Khwae Yai River Wetland			$\bar{x}$	S.D.	Level
	Low	Moderate	High			
Provisioning services	87 (22.3)	163 (41.7)	141 (36.0)	3.23	1.08	Moderate
Regulating services	51 (13.0)	162 (41.5)	178 (45.5)	3.47	0.99	Moderate
Cultural services	25 (6.4)	121 (30.9)	245 (62.7)	3.81	0.88	High
Supporting services	40 (10.2)	152 (38.9)	199 (50.9)	3.63	0.96	Moderate
Overall average				3.50	0.89	Moderate

Remark: Percentages shown in parentheses

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ได้แก่ อาชีพ ($F = 3.980, p = 0.002$) รายได้ต่อเดือน ($F = 5.249, p < 0.001$) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ ($F = 4.286, p = 0.005$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ ($F = 15.147, p < 0.001$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ($F = 19.950, p < 0.001$) และการได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ($F = 5.191, p = 0.006$) ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ และการได้รับฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ (Table 4) เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

อาชีพที่ต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น อาจเนื่องมาจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีการใช้ประโยชน์และพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติจากพื้นที่ชุ่มน้ำโดยการใช้ทรัพยากรน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำในการทำเกษตร ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา

ของ Phommasak *et al.* (2013) ที่พบว่า อาชีพหลักเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำบึงเกล็ดงิ้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกลุ่มอาชีพในภาคเกษตรกรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำมากกว่ากลุ่มอาชีพรับจ้างและค้าขาย

รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีรายได้อยู่ในช่วง 20,001–30,000 บาท มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มรายได้อื่น อาจเกิดจากกลุ่มรายได้ดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีรายได้เหมาะสมและเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทำให้มีความพร้อมทั้งทางด้านการเงินและเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ต่าง ๆ ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มดังกล่าวต้องใช้เวลาในการหาเลี้ยงชีพ อาจทำให้ไม่มีเวลาหรือการให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pulpol and Rattana (2016) ที่พบว่า รายได้ของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง โดยกลุ่มที่มีรายได้มากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ที่ต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องมาจากกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น อาจมีความต้องการที่จะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแม่น้ำแควใหญ่ หรือต้องการให้แม่น้ำแควใหญ่มีสภาพที่ดีขึ้น จึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับน้อยและระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับมาก อาจเพราะกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยและระดับปานกลางนั้น มีเวลาดำรงนอกเหนือการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพเกษตรกรรม จึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ซึ่งอาจประกอบอาชีพที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบสูง เช่น อาชีพรับราชการ จึงไม่มีเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากนัก สอดคล้องกับการศึกษาของ Prasitthisarn *et al.* (2014) ที่พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าสงวนแห่งชาติป่าภูระงำ อำเภอเวียงใหญ่และอำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น โดยพบว่ากลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร

ป่าไม้น้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้มาก

การได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ได้รับบริการทางนิเวศในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มที่ได้รับบริการทางนิเวศในระดับน้อยและระดับปานกลาง อาจเพราะเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำมากกว่ากลุ่มที่ได้รับบริการทางนิเวศในระดับน้อยและระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ Sukloy and Mungkung (2006) ที่พบว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านคลองทราย อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยพบว่ากลุ่มที่มีการเข้าใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยใช้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์น้อย

Table 4 Factors affecting participation by residents in Kanchanaburi Municipality regarding Khwae Yai River wetland conservation

Variable	t-test	F-test	P-value
Gender	-	1.404	0.247 ^{ns}
Age	-	2.108	0.064 ^{ns}
Duration of residence	-	2.019	0.134 ^{ns}
Education level	-	0.707	0.619 ^{ns}
Occupation	-	3.980	0.002*
Monthly income	-	5.249	0.000*
Social status	-0.456	-	0.648 ^{ns}
Received conservation information	-0.102	-	0.919 ^{ns}
Conservation group membership	-0.762	-	0.447 ^{ns}
Conservation training	-1.142	-	0.254 ^{ns}
Opinions about Khwae Yai River situation	-	4.286	0.005*
Knowledge about wetlands	-	15.147	0.000*
Knowledge about wetland conservation	-	19.950	0.000*
Ecosystem services obtained from Khwae Yai River Wetland	-	5.191	0.006*

Remark: * is significant at 0.05 level ($p < 0.05$), ^{ns} is not significant at 0.05 level ($p \geq 0.05$)

สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด แต่รูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมี

ค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ในระดับมาก ในขณะที่การได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจากความเป็นชุมชนเมืองทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ามาสัมผัสและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ มากนัก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยเป็น

ลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ เช่น การเก็บขยะริมน้ำ การติดตามคุณภาพน้ำและระดับน้ำ เป็นต้น พร้อมทั้งเพิ่มการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพื่อให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมนั้น

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำแควใหญ่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และการได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดูแล รักษา และพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ให้อยู่ในสภาพที่มีศักยภาพในการให้บริการทางนิเวศแก่ประชาชนของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีอย่างยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำและนำมาสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้นได้

นอกจากนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเชิงรุกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดและผู้จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (wetland site manager) เพื่อจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ โดยใช้ข้อมูลจากผลการวิจัยนี้ประกอบการจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำดังกล่าว เช่น การได้รับบริการทางนิเวศจากพื้นที่ชุ่มน้ำ ควรมีแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนรู้จักการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมนำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าและเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้การจัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่นั้น จะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงและความต่อเนื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำแควใหญ่ รวมถึงสนับสนุนการนำเสนอขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) ต่อไปในอนาคต

REFERENCES

- Chantre, N., Chantre, P. 2018. People's participation in mangrove forest conservation and restoration for biodiversity development: A case study of Bang Chan Community. **Rajabhat Rambhai Barni Research Journal**, 12(3): 201-207. (in Thai)
- Convention on Wetlands Secretariat. 1971. **Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat**. <https://www.ramsar.org/official-documents>, 1 July 2023.
- Hydro-Agro Informatics Institute. 2012. **Database 25 Watersheds**. <https://tiwrm.hii.or.th/web/index.php/knowledge/128-hydro-and-weather/663-25basinreports.html>, 9 July 2023. (in Thai)
- Jamikorn, S. 1983. **Analytical Statistical for Social Science Research**. Kasetsart University Press, Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Lerduburoos, Y. 2014. **Biodiversity of Fish and Ecological Potential in the Merging Area of Kwae Yai, Kwae Noi and the Maeklong River, Kanchanaburi Province**. National Research Council of Thailand, Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Millennium Ecosystem Assessment. 2005. **Ecosystems and Human Well-being: Synthesis**. Island Press, Washington DC., USA.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning (ONEP). 1999. **Wetlands in The Central Region and the East of Thailand**. Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning (ONEP). 2020. **Participatory Wetland Management Handbook**. Phaya Printing and Publishing, Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Phommasak, V., Niyom, W. Rattana, K. 2013. People participation in conservation of wetlands at Bueng Kiat-ngong Prathumphone district, Champasak province, Lao PDR. **Journal of Forest Management**, 7(13): 14-26. (in Thai)
- Prasertsin, A. 2020. **Research Instruments in Education and Social Sciences**. Chulalongkorn University Press, Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Prasitthisarn, T., Kaitpraneet, S., Huamuangkaew, W. 2014. People participation in forest resource conservation at Pa Phu Ra-ngum National Reserved Forest, Waeng Yai and Chonnabot districts, Khon Kaen province. **Thai Journal of Forestry**, 33(1): 57-65. (in Thai)
- Pulpol, S., Rattana, K. 2016. People participation in Thalay Noi watershed area conservation: A case study of Kohtao sub-district, Paphayom district, Phatthalung province. **Journal of Forest Management**, 10(19): 66-76. (in Thai)

Sukloy, T., Mungkung, N. 2006. Factor affecting community's participation in forest resource conservation: Kongsai village, Wang Nam Khiao sub-district, Wang Nam Khiao district, Nakhon Ratchasima province. **Kasetsart University Journal of Economics**, 13(1): 15-26. (in Thai)

Vanichbuncha, K. 2006. **Statistics for Research**. Chulalongkorn University Press, Bangkok, Thailand. (in Thai)

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introduction Analysis**, 3rd ed. Harper International Edition, Tokyo, Japan.
